

Z á z n a m

z jednání konaného dne 20. 5. 2024 v budově SOUV VVC, o. p. s., Nasavrky

Téma jednání:

„Zimní měl – význam pro zdravý chov včel ve vztahu k varroáze a doprovodným nemocem“

Účastníci: viz. prezenční listina

Omluveni: doc. Ing. Antonín Přidal, Ph.D. – Mendelova univerzita Brno

Záznam z jednání:

prof. Ing. Jaroslav Hrabák, Ph. D. – přednesl úvodní slovo jako moderátor celého jednání

Mgr. Patrik Mlynář – vrchní ředitel Sekce lesního hospodářství Ministerstva zemědělství, přivítal všechny přítomné, omluvil z účasti pana ministra zemědělství Mgr. Marka Výborného. Současně sdělil, že je seznámen s různými postoji včelařských spolků z minulých týdnů k problematice vyšetřování zimní měli, které byly prezentovány v jejich časopisech. Zároveň představil zástupce Ministerstva zemědělství, kteří se účastní jednání.

MVDr. Zbyněk Semerád – ústřední ředitel SVS – informoval o řešení nákaz v chovech včel, zhodnotil výstupy z Metodiky kontroly zdraví a zvířat a poskytl informace v této souvislosti o SVS.

prof. Ing. Jaroslav Hrabák, Ph. D. se odborným způsobem věnoval nastaveným podmínkám v legislativě k dané problematice, metodice Kontroly zdraví zvířat a nařízení vakcinace pro rok 2024, systému řešení kontroly roztočů v průběhu roku. Ve svém vystoupení velice podrobně popsal diagnostiku laboratorního vyšetření zimní měli, ekonomickou efektivnost, přístupy, význam. Zmínil také hlavní úskalí vyšetření na varroázu ze zimní měli v preanalytické fázi (včasné vložení podložek do úlů; falšování vzorků), analytické fázi a postanalytické fázi (interpretace výsledků – hranice 3 roztoči?; následné doporučení pro léčbu – termín, jednotlivá včelstva / stanoviště / případně větší oblast?). Současně jako moderátor celého jednání účastníky vyzval, aby se v průběhu jednání drželi odbornosti a profesionality.

Přednáška Mgr. Jiřího Danihlika, Ph.D. – UPOL Olomouc byla zaměřena na způsoby vyšetření varroázy, včetně doprovodných nemocí a samotné efektivitu současného vyšetřování zimní měli. V prezentaci své přednášky zejména zmínil:

- 1) Historické skutečnosti vyšetření varroázy, postupné šíření v ČR. V kontextu světa je varroáza pro chov včel značný problém. Podrobně vysvětlil účastníkům jednání projekt COLOSS – Monitoring úspěšnosti zimování včelstev.
- 2) Neexistuje žádná korelace mezi vyšetřením zimní měli a úhyny včelstev. Problémem je výskyt teplejších dnů v průběhu zimního období (okolo vánočních svátků), což významně ovlivňuje spad roztočů zasažených léčebným zásahem. Následně mohou být SVS nařízeny jarní nátěry plodu, což představuje falešnou pozitivitu z důvodu, že se jedná o již mrtvé roztoče. Limity u nulového nálezu vedou mnohdy k vyhodnocení od včelařů, že není nutné včelstva monitorovat a ošetřovat proti varroáze v navazující sezóně, následně se však v chovech včel objeví problémy, které se projeví zvláště v letním a podzimním období.

- 3) Letní monitoring varroázy v chovech včel je základ, současné vyšetření zimní měli je neopodstatněné.
- 4) Současně zmínil i nové invazní druhy – tropilaelaps - parazitický roztoč, jeho zjišťování je vhodné z úlové měli, ale v době včelařské sezóny, diagnostika ze zimní úlové měli není vhodná, protože je velmi vysoké riziko falešně negativního záchytu z důvodu nepřítomnosti plodu v daném období.
- 5) Lesknáček úlový - je potenciální nebezpečí pro evropské včelaře, pro jeho včasnou diagnostiku se vyšetření zimní měli také nehodí, protože se měl odebírat v nejméně vhodném období roku, kdy je možnost záchytu brouka či jeho vývojových stádií minimální. Pro diagnostiku je vhodná kontrola plástů během sezóny (jaro až podzim).
- 6) Doporučuje sledovat rezistenci kleštika včelího k používaným léčivům, ale specifickými molekulárně – biologickými metodami.

Závěrem své přednášky Mgr. Jiří Danihlák, Ph. D. konstatuje:

- nepodporuje realizaci zimního vyšetření z důvodu, že se nejedná o průkazné vyšetření, s prediktivním výsledkem z hlediska prevence varroázy v nové sezóně,
- pokud chovatel včel chce realizovat vyšetření zimní měli, tak na dobrovolné bázi a na své vlastní finanční náklady,
- podporuje povinný letní monitoring varroázy,
- doporučuje podporovat odbornou znalost chovatelů včel v oblasti problematiky varroázy.

Přednáška RNDr. Tomáše Erbana, Ph.D. – Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i., Praha. Realizoval projekty také ve spolupráci s Výzkumným ústavem včelařským, s. r. o., v Dole. Upozornil na rezistenci léčiv, problémem jsou viry různých typů, jako např. vir deformovaných křídel. Při velké invazi roztočů (varroáza), dochází ke zhoršení zdravotního stavu včelstev v konečném důsledku z důvodu virů.

Vyšetření zimní měli dle jeho názoru:

- a) má malou vypovídající hodnotu,
- b) jedná se o zátěž pro včelaře a státní správu,
- c) pro dnešní dobu vyšetření postrádá smysl,
- d) vyšetření stojí značné finanční prostředky, které se dají vynaložit účelněji,
- e) způsob získávání vzorku pro vyšetření formou směsného vzorku ze stanoviště není opodstatněný a průkazný, jsou velké rozdíly v infestaci jednotlivých včelstev – směsný vzorek zkresluje výsledek vyšetření,
- f) stanovená prahová hodnota tří roztočů není nijak odborně podpořena,
- g) flotace a velikost vzorku na včelstvo by potřebovaly optimalizaci,
- h) loupeže včelstev zejm. v průběhu podletí způsobují významné šíření varroázy,
- i) chovatelé včel jsou nyní „nuceni“ odebírat zimní měl, na místo toho by však měli provádět celoroční monitoring v chovech včel, aby provedli včasné zákroky, a to z hlediska jejich vlastního zájmu a snížení rizika pro okolní včelaře.

Závěrem doporučuje:

- zrušit povinnost vyšetření zimní měli, finanční prostředky vyhrazené na monitoring zimní měli vynaložit na jiný účel prospěšný pro včelařství,
- zvýšit odbornou úroveň chovatelů včel formou vzdělávání,
- vést včelaře k větší zodpovědnosti,
- monitoring výskytu virů a jejich variant,
- monitoring rezistence na molekulární úrovni.

Přednáška Dr. Ing. Františka Kamlera – Výzkumný ústav včelařský, s.r.o., Dol 94 - Flotační metoda – od roku 1981 vyvinuta ve Výzkumném ústavu včelařském v Dole. Flotační metoda je přesná a jejím základním předpokladem je vysušený směsný vzorek. Přiznává, že má jistou chybovost, ale vyzdvihuje organizaci sběru měli na celostátní úrovni. Pozitivní výsledek vyšetření zimní měli může naznačovat, že se léčení nepovedlo plošně nebo došlo k reinvazi roztočů nebo se objevila rezistentní populace roztočů.

Z dlouhodobého hlediska je vyšetření zimní měli účelné. Výsledky vyšetření jsou obvykle k dispozici nejpozději do poloviny března, což poskytuje dostatek času na zásah u pozitivních stanovišť. Realizace na velkém území není problematická a je zaběhnutá u většiny organizací ČSV. Je nutné dodržovat metodiku odběru, kdy jeden vzorek obsahuje veškerou měl ze všech včelstev jednoho chovatele na stanovišti. Vyšetřovat je možné pouze suché vzorky ve flotační kapalině předepsané hustoty.

Dr. Kamler doporučuje zachovat plošné vyšetření zimní měli, protože není k dispozici relevantní metoda zjišťování stupně nakažení včelstev na území České republiky. Při hodnocení různých odlišných nebo přímo nesouhlasných stanovisek k vyšetřování zimní měli je vhodné zohlednit počet včelařů a včelstev, kterých se týká.

Vedlejší, ale závažnou okolností hovořící pro zachování systému vyšetřování je každoroční aktivizace chovatelů k provedení ozdravných opatření.

Diskuze:

MVDr. Miloslav Peroutka – v 80 letech byl vyvinut systém rozborů na vyšetření varroázy. Výsledky rozborů zimní měli mají významný vliv na zdravotní stav včelstev a mají významnou vypovídající hodnotu v dlouhodobém horizontu. Je potřeba si uvědomit, že zavedení dobrovolného vyšetřování zimní měli a následného dobrovolného léčení může vést ke zhoršení zdravotní situace, protože jakmile je něco dobrovolné, tak kýžený efekt tento stav nepřinese. Výsledky rozborů zimní měli mají vliv i na zjišťování rezistence roztočů.

Pan MVDr. Peroutka se vyjádřil i k problematice parazitického roztoče tropilaelaps, kdy zpochybnil vyjádření pana Dr. Danihlíka, že roztoč se nemůže jen tak z úlu vytratit. Tento roztoč totiž přežívá pouze v plodu.

Mgr. Jiří Danihlík, Ph. D. - Co se týče problematiky tropilaelaps, tak stále nám chybějí znalosti o jeho biologii. V zahraničí se diagnostika z měli provádí, ale je nutno připomenout, že v daných oblastech (tropy a subtropy) nemají zimní období. Co se týká lesknáčka úlového, tak při napadení včelstva jsou příznaky patrné okem na plástech – opět v době včelařské sezóny.

RNDr. Tomáš Erban, Ph.D. – vyjádřil se zejména k problematice rezistence roztoče kleštíka včelího na chemické přípravky. V současné době je rezistence zásadní faktor, který je nutné řešit, protože roztoč je rezistentní na řadu přípravků. Ani nátěr plodu v jarním období není vhodný, a to z důvodu, že se jarním nátěrem „zamoří“ celé včelstvo a rozvoj rezistence ještě více posílí. Je potřeba identifikovat rezistenci na molekulární úrovni a řešit mechanismy rezistence, jelikož problémem je také zkřížená rezistence způsobující rezistenci (toleranci) na různé chemické látky (přípravky) najednou.

Ing. Jiří Šturma – Poukázal na skutečnost, že finanční prostředky, které se každoročně vynakládají na sběr, rozborů a vyhodnocení směsných vzorků zimní měli (cca necelé 2 miliony korun) nejsou adekvátní tomu, co přináší za informace jednotlivému chovateli včel. Přestože každoročně jsou tyto prostředky vynakládány, dochází k úhynovým rokům, kdy například ztráty včelstev v ČR v zimní sezóně 2022/2023 byly ve výši 36,71 %, což ve finančním vyjádření při hodnotě jednoho vyzimovaného včelstva 4000 Kč znamená, že celkové ztráty byly ve výši cca 985 milionů Kč. Informace o stavu zimní měli se vztahuje k předchozímu způsobu léčení

(časově), důraz je potřeba klást na zdravotní stav konkrétních jednotlivých včelstev. Směsné vzorky zimní měli poskytují naprosto nesmyslnou informaci, která nezobrazuje stav zamoření jednotlivých včelstev. Chovateli včelstev tato informace nic nepřináší a je zcela bezcenná. Doporučuje finanční prostředky, které se na vzorky zimní měli vynakládají využít na rozборы jiných včelích onemocnění (mor a hnilobu včelího plodu). Varroázu nepovažuje za nebezpečnou nákazu, včelí viry jsou však zásadním problémem v chovu včel.

RNDr. Václav Švamberk – k rezistenci, dle jeho názoru, by naopak zimní měl pro toto posouzení měla být logicky zásadní, protože do zimní měli se dostávají ve větším podílu právě ti roztoči, kteří přežili předcházející ošetření – tj. roztoči rezistentní. V ČR vznikl program „Celý rok proti varroáze“ – v praxi to znamená střídání různých přípravků s různými účinnými látkami během každé sezóny. To je právě klíčovým faktorem pro bránění plošnému vzniku rezistencí na akaricidy, i přes nepřesné údaje vzniklé hlavně na straně odběru vzorků, rozборы zimní měli mají vypovídající hodnoty, jak se léčilo v uplynulém roce, protože meziroční zatížení chybou je podobné. Doporučuje doplnit monitoring varroázy o kontrolu výskytu viróz a nabízí nový test pro 3 virové nemoci včel BEE 3T(test výskytu DWV, ABPV a SBV), na jejichž šíření se podílí roztoči Varroa. Nejedná se o vyšetření z měli, ale o okamžité vyšetření včel. V případě, že se opustí roční monitoring varroázy ze zimní měli, zhorší se pravděpodobně kázeň v přístupu k léčení včelstev, tím naroste riziko varroázních ztrát včelstev a následný zvýšený prodej oddělků na velké vzdálenosti zvýší rizika pro další rozšiřování nebezpečných nemocí včel (zejména moru včelího plodu).

Ing. Jaroslav Bajko – zimní měl by měla být vyšetřována pouze na dobrovolné bázi. Doporučuje se zabývat šlechtěním včelstev na varroarezistenci, přičemž našim společným cílem mají být zdravá a silná včelstva. Dokud u populace včelstev nebude rozvinuta varroarezistence, pro udržitelný chov je kritický letní monitoring pomocí smyvu s adekvátním a šetrným použitím ošetření. Vyšetření zimní měli je v současné době klimatické změny již zastaralou praxí.

Mgr. Jiří Danihlík, Ph.D. – považuje výsledky z rozborů zimní měli ve vztahu k rezistenci za metodicky nerelevantní. Zdůraznil význam letního monitoringu, vyhodnocování zdravotního stavu včelstev v rámci jednotlivých včelstev je vždy pouze na zodpovědnosti každého chovatele včel.

MVDr. Martin Kamler – zástupce laboratoře VÚ včelařského, s.r.o., Dol – metodika citlivosti vyšetřování v rámci Výzkumného ústavu včelařského stále probíhá. Zabývají se problematikou rezistence vůči akaricidům, předáváním informací do praxe, přičemž nabízejí informační služby chovatelům včel. MVDr. Martin Kamler se rovněž vyjádřil k problematice nadužívání léčiv, přičemž toto tvrzení vyvrátil, protože dlouhodobě neexistují rozdíly v množství výroby léčiv v předemném výzkumném ústavu.

RNDr. Leopold Matela – zimní měl nemá podle jeho názoru vypovídající schopnost, navrhuje zrušit vyšetření zimní měli. Vyšetření zimní měli je chápáno jako společensko sociální funkce sloužící k tlaku na chovatele při schůzích, kde se projednávají výsledky vyšetření. Zaznělo to mnohokrát v minulosti i na předemném jednání.

Mgr. Jiří Danihlík, Ph.D. – viry ze zimní měli nemá význam vyšetřovat, situace je v daný moment zcela jiná než během sezóny, takže takovéto vyšetření nemá vypovídající hodnotu. Rovněž se vyjádřil ke spotřebě léčiv, přičemž upozornil, že roste potřeba přírodních léčiv jako je například kyselina mravenčí, šťavelová a thymol, což nepřímo ukazují data z COLOSS Monitoringu úspěšnosti zimování včelstev.

RNDr. Leopold Matela – doporučuje, aby byla spíše evidovaná vyzimovaná včelstva, nikoli aby byly podporovány rozборы zimní měli. Srovnání počtu včelstev evidovaných k 1. 9. a vyzimovaných včelstev má větší vypovídající hodnotu, než rozборы zimní měli.

Radomír Hykl – popsal svůj systém volby léčiv, systém kontroly roztočů, flotační metodu, navrhuje rozbor měli na dobrovolné bázi, doporučuje zrušení povinného vyšetřování rozborů, finanční prostředky použít na jiný účel.

Ing. František Krejčí se vyjádřil, aby se někdo zabýval působením roztočů na včelstva pod vlivem klimatických změn. Rovněž sdělil, že zničit zavedený systém vyšetřování zimní měli je velmi jednoduché. V současnosti jsou proškoleni chovatele včel a základní organizace, kteří odebírají a shromažďují vzorky měli, aby je hromadnou zásilkou poslali do laboratoří na vyšetření s minimálními náklady. Vytvořit nový systém na základě dobrovolnosti bude trvat mnoho let. Bylo by vhodné upravit stávající systém odběru vzorků dle aktuálních vědeckých poznatků, ale důrazně nedoporučuje všeobecně zrušit organizačně propracovaný systém vyšetřování proti varroáze a následný systém léčení.

prof. Ing. Jaroslav Hrabák, Ph.D. - doporučuje výsledky vyšetření zimní měli reformovat z hlediska dalšího využití.

Závěrem společného jednání vystoupil Mgr. Patrik Mlynář – vrchní ředitel Sekce lesního hospodářství Ministerstva zemědělství, který všem poděkoval za konstruktivní a odborné jednání. O výsledcích tohoto jednání bude informován pan ministr zemědělství Mgr. Marek Výborný, kterému budou představeny různé varianty řešení tohoto problému. Na základě proběhlé diskuse vidí cestu v hledání nových způsobů monitoringu varroázy, a to dle aktuálních vědeckých poznatků.

Zapsal: Ing. Petr Krejčík

